

Redovisning av regeringens insatser för barn och unga i statsbudgeten för år 2004

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 3 juni 2004 beslutat att bereda bl.a. socialutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2003/04:143, Redovisning av regeringens insatser för barn och unga i statsbudgeten för år 2004, och de motioner som har väckts med anledning av skrivelsen och som berör utskottets beredningsområde.

Socialutskottet begränsar yttrandet till avsnitten 3 Åtgärder för att förverkliga barnkonventionen i Sverige, 4 Barn och deras familjer, 5 Barn med funktionshinder, 6 Barnets rätt till hälsa och 8 Barnets rätt till skydd samt motionerna Fi37 (v), Fi38 (m) yrkandena 1–4 och 6 samt Fi39 (mp).

I skrivelsen lämnas en samlad översikt av regeringens insatser för barn och unga i statsbudgeten för år 2004. Redovisningen sker inte politikområdesvis, utan är tematisk utifrån olika områden i barns och ungas liv, såsom familj, hälsa, utbildning etc., och anger de olika insatser som utförs för barn och unga inom ramen för statsbudgetens olika politikområden.

Socialutskottet

I *skrivelsen* anför *regeringen* (s. 7) följande under avsnitt 3 *Åtgärder för att förverkliga barnkonventionen i Sverige*.

Artikel 4 i barnkonventionen ålägger staten att vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder samt administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser. En central åtgärd i sammanhanget är att göra barnkonventionen allmänt känd bland såväl vuxna som barn (artikel 42).

I *skrivelsen* anför *regeringen* (s. 12 f.) följande under avsnitt 4 *Barn och deras familjer*.

I varje barns grundläggande rättigheter ingår att få omvårdnad, att få växa upp under goda och trygga förhållanden och att få utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar. För barnets skull är det viktigt att båda föräldrarna är delaktiga i barnets uppväxt och tar ansvar för barnet. Av barnkonventionens artikel 5 och 18 följer bl.a. att staten skall respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar och att staten skall göra sitt bästa för att säkerställa att båda föräldrarna har ansvar för barnets uppföstran och utveckling. Föräldrar skall i sammanhanget få lämpligt bistånd då de fullgör sitt ansvar för barnets uppföstran.

Artikel 26 i barnkonventionen tillerkänner varje barn rätten till social trygghet, innefattande socialförsäkring. De förmåner som rätten till social trygghet avser skall beviljas med hänsyn till bl.a. de resurser och omständigheter i övrigt som finns hos barnet och de personer som ansvarar för barnets underhåll. Vidare tillerkänns barnet i artikel 27 den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling. Det är föräldrarna eller andra som är ansvariga för barnet som, inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser, har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling.

I *skrivelsen* anför *regeringen* (s. 22 f.) följande under avsnitt 5 *Barn med funktionshinder*.

En viktig utgångspunkt för regeringens politik för barn och unga är att alla barn och unga – oavsett förutsättningar – skall ha lika rättigheter och samma möjligheter. Samhället måste utformas så att även barn och unga med funktionshinder i likhet med andra barn och unga kan få bestämma över sin vardag, utbilda sig, i framtiden kunna försörja sig på eget arbete, göra sin röst hörd, ha en innehållsrik fritid och umgås med andra. För att full delaktighet och jämlikhet skall uppnås även för barn och unga med funktionshinder måste även alla de miljöer där framför allt barn och unga vistas bli tillgängliga. Verksamheten i samhället måste utformas så att var och en kan delta utifrån sina förutsättningar.

Handikapp utgör en otillåten diskrimineringsgrund i artikel 2 i barnkonventionen. Artikel 23 befäster ytterligare den rätt som tillkommer varje barn med funktionshinder att komma i åtnjutande av de rättigheter som stadgas i barnkonventionen och erkänner barnets rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör hans eller hennes aktiva deltagande i samhället. Barn med funktionshinder har vidare bl.a. rätt till särskild omvårdnad, och de som ansvarar för barnet skall, inom ramen för statens tillgängliga resurser, få det bistånd som är lämpligt med hänsyn till barnets tillstånd och föräldrarnas förhållanden.

I *skrivelsen* anför *regeringen* (s. 30) följande under avsnitt 6 *Barnets rätt till hälsa*.

En av barnkonventionens grundläggande principer slår fast barnets rätt till liv och utveckling (artikel 6). Artikel 6 handlar om barnets hela utveckling, vilket innefattar en förpliktelse att skapa en miljö för barnet som garanterar det maximala möjligheter till överlevnad och utveckling, innefattande barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska, psykologiska och sociala utveckling. Artikel 24 erkänner barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering, och staten skall särskilt vidta lämpliga åtgärder för att bl.a. säkerställa alla barns tillgång till hälso- och sjukvård, särskilt genom att utveckla primärvården, utveckla förebyggande hälsovård och föräldrarådgivning samt vidta effektiva och lämpliga åtgärder för att avskaffa skadliga sedvänjor som är skadliga för barns hälsa.

I *skrivelsen* anför *regeringen* (s. 46 f.) bl.a. följande under avsnitt 8 *Barnets rätt till skydd*.

Det finns ett antal artiklar i barnkonventionen som syftar till att ge barn ett särskilt skydd mot övergrepp och utnyttjanden av olika slag. Dessa rättigheter är en vidareutveckling av de ”traditionella mänskliga rättigheterna”, dvs. medborgerliga och politiska fri- och rättigheter och ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, och de är unika för barnkonventionen i den meningen att de är samlade och särskilt förtydligade. Artiklarna handlar om barnets rätt till skydd i situationer där barnets integritet kränks och där beteenden från olika intressen hindrar att barn respekteras.

Motioner

I *motion Fi37 av Ingrid Burman m.fl. (v)* begärs ett tillkännagivande om att kommande skrivelser avseende en genomgång av statsbudgeten ur ett barnperspektiv skall utformas som en barnbilaga med konsekvensanalys av statsbudgeten.

I *motion Fi39 av Kerstin-Maria Stalin och Gustav Fridolin (båda mp)* begärs ett tillkännagivande om att statsbudgeten bör kompletteras med en barnbilaga där samtliga departement tydligt markerar vilka effekter olika budgetförslag kan förväntas ha på barn och unga och där regeringens barnpolitiska ambitioner och prioriteringar tydligt framgår.

I *motion Fi38 av Mikael Odenberg m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om barnkonventionen i Sverige (*yrkande 1*). Motionärerna anför att skrivelsen saknar ett helhetsperspektiv och att många av de problem som drabbar barn och ungdomar inte kan lösas om de inte ses i sitt sammanhang. Perspektivet som används är statens och myndigheternas. Enligt motionärerna ter sig relationen mellan myndigheter och barn viktigare än relationen mellan barn och föräldrar.

I *yrkande 2* begärs ett tillkännagivande om barn och deras föräldrar. Motionärerna anför att regeringen i skrivelsen bortser från föräldrarnas ansvar för sina barn och att det saknas förslag till hur samhället kan stödja och underlätta föräldrarnas åtaganden. Motionärerna pekar vidare bl.a. på att socialbidraget, som är tänkt att vara en tillfällig hjälp, i stället för många har blivit en perma-

nent försörjning, varvid barn och familjer låses in i bidragsberoende och utanförskap.

I *yrkande 3* begärs ett tillkännagivande om barn med funktionshinder. Motionärerna anför att målet med assistansersättningen – att underlätta för funktionshindrade att integreras i samhället – inte får ställas mot andra behov i kommunernas budget. Insatser och stöd till funktionshindrade skall vidare utföras individuellt. Stödet bör riktas direkt till enskilda människor och inte gå omvägen över kommunen.

I *yrkande 4* begärs ett tillkännagivande om barns rätt till hälsa. Motionärerna anför att alla människor har rätt till den trygghet som det innebär att veta att man får vård i tid, oavsett betalningsförmåga. En vårdgaranti ger patienten rätt att välja vårdgivare, vilket betyder att om det egna landstinget inte klarar av att ge vård inom utsatt tid skall man kunna få behandling hos ett annat landsting eller hos en privat vårdgivare. Enligt motionärerna är införandet av en nationell vårdgaranti även viktigt för barn och unga som väntar på hjälp från barn- och ungdomspsykiatri eller andra insatser inom sjukvården.

I *yrkande 6* begärs ett tillkännagivande om barns rätt till skydd. Motionärerna anför att det krävs en sammanhållen och fokuserad metodik i syfte att öka kunskaperna kring våld mot barn.

Socialutskottets ställningstagande

Syftet med skrivelsen är att redovisa en samlad översikt över regeringens insatser för barn och unga i statsbudgeten. Skrivelsen är ett komplement till skrivelser med redogörelser för barnpolitiken respektive arbetet med att genomföra barnkonventionen vilka regelmässigt bereds i socialutskottet. Vidare anføres (s. 5) att nu aktuell skrivelse är ett första steg i en utvecklingsprocess som syftar till att ge en samlad översikt av regeringens insatser för barn och unga. Regeringen anser det angeläget att utveckla barnperspektivet i de fakta- och statistikunderlag som bildar underlag till uppföljningar och redovisningar av barns och ungas situation på olika nivåer i samhället.

Förverkligandet av barnkonventionen i Sverige är ett långsiktigt och ständigt pågående arbete. Det är angeläget att regeringen ger riksdagen en både omfattande och djupgående redovisning av hur barnens situation utvecklas. Socialutskottet delar bedömningen att en sådan information bör vara baserad på ett fylligt statistiskt underlag.

Socialutskottet konstaterar att finansutskottet vid flera tillfällen noterat det omfattande utvecklingsarbete som pågår när det gäller statsbudgetens utformning i syfte att ge riksdagen ett bättre beslutsunderlag. Detta arbete omfattar också målet att lyfta fram barnperspektivet i statens olika verksamheter. Såväl finansutskottet som socialutskottet har redovisat uppfattningen att kravet på att barnfrågorna skall redovisas i en särskild regelbundet återkommande barnbilaga till budgetpropositionen måste anses underordnat kravet på att redovisningen blir så aktuell och genomarbetad som möjligt. Med hänsyn till det anförda anser socialutskottet att det inte behövs något tillkännagivande till

regeringen av det slag som efterfrågas i motionerna Fi37 (v) och Fi39 (mp). Motionerna bör avslås.

Vad sedan gäller de olika frågeställningar som tas upp i motion Fi38 (m) yrkandena 1–4 och 6 vill utskottet anföra följande.

Motionsyrkanden med likartad inriktning som det nu i motion Fi38 (m) yrkande 1 aktuella har nyligen behandlats och avstyrkts i betänkande 2003/04:SoU9 Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter samt andra barnfrågor (s. 10–17 och 53–60, rskr. 2003/04:227).

Motionsyrkanden rörande barn och deras föräldrar med likartad inriktning som det nu i motion Fi38 (m) yrkande 2 aktuella har nyligen behandlats och avstyrkts i betänkandena 2003/04:SoU9 (s. 10–17) och 2003/04:SoU5 Socialtjänstpolitik (s. 12–18, rskr. 2003/04:155).

Motionsyrkanden angående assistansersättningen har relativt nyligen behandlats och avstyrkts i betänkandena 2003/04:SoU1 (s. 84–87, rskr. 2003/04:84) och 2003/04:SoU2 Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken (s. 62–69, rskr. 2003/04:67). Vidare bör nämnas att riksdagen våren 2003 gjorde ett tillkännagivande till regeringen om behovet av en parlamentarisk utredning med uppgift att göra en bred översyn av lagen (1993:389) om assistansersättning (bet. 2002/03:SoU19, rskr. 2002/03:193). Avslutningsvis bör nämnas att regeringen den 15 juli 2004 (dir. 2004:107) beslutat att tillkalla en parlamentarisk kommitté för att göra en bred översyn av personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS).

Motionsyrkanden angående en nationell vårdgaranti har senast behandlats och avstyrkts i betänkande 2003/04:SoU1 (s. 26–27).

Motionsyrkanden om barns rätt till skydd har behandlats och avstyrkts i betänkandena 2002/03:SoU15 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer (s. 30–32, rskr. 2002/03:225) och 2003/04:SoU9 (s. 40–49).

Utskottet har inte ändrat inställning. Socialutskottet anser sammanfattningsvis att finansutskottet bör avstyrka bifall till motion Fi38 (m) yrkandena 1–4 och 6.

Stockholm den 21 september 2004

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Kristina Zakrisson (s), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Conny Öhman (s), Catherine Persson (s), Anne Marie Brodén (m), Erik Ullenhag (fp), Kenneth Johansson (c), Magdalena Andersson (m), Elina Linna (v), Martin Nilsson (s), Ulrik Lindgren (kd) och Jan Lindholm (mp).

Avvikande meningar

1. Barns situation

Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m) anför:

Vi anser att skrivelsen saknar ett helhetsperspektiv och att många av de problem som drabbar barn och ungdomar inte kan lösas om de inte ses i sitt sammanhang. Perspektivet som används är statens och myndigheternas. Enligt vår uppfattning ter sig relationen mellan myndigheter och barn viktigare än relationen mellan barn och föräldrar.

Vi anser vidare att regeringen i skrivelsen bortser från föräldrarnas ansvar för sina barn. Dessutom saknas det förslag till hur samhället kan stödja och underlätta föräldrarnas åtaganden. Det är vidare ett faktum att socialbidraget, som är tänkt att vara en tillfällig hjälp, i stället för många har blivit en permanent försörjning, varvid barn och familjer låses in i bidragsberoende och utanförskap.

Enligt vår uppfattning får vidare målet med assistansersättningen – att underlätta för funktionshindrade att integreras i samhället – inte ställas mot andra behov i kommunernas budget. Vi anser vidare att insatser och stöd till funktionshindrade skall utföras individuellt. Stödet bör riktas direkt till enskilda människor och inte gå omvägen över kommunen.

Enligt vår uppfattning har alla människor rätt till den trygghet som det innebär att veta att man får vård i tid, oavsett betalningsförmåga. En vårdgaranti ger patienten rätt att välja vårdgivare, vilket betyder att om det egna landstinget inte klarar av att ge vård inom utsatt tid skall man kunna få behandling hos ett annat landsting eller hos en privat vårdgivare. Att införa en nationell vårdgaranti är även viktigt för barn och unga som väntar på hjälp från barn- och ungdomspsykiatri eller andra insatser inom sjukvården.

Avslutningsvis anser vi, när det gäller barns rätt till skydd, att det krävs en sammanhållen och fokuserad metodik i syfte att öka kunskaperna kring våld mot barn.

Det anförda innebär att vi anser att finansutskottet bör tillstyrka motion Fi38 (m) yrkandena 1–4 och 6.

2. Barnbilaga

Ingrid Burman (v), Kenneth Johansson (c), Elina Linna (v) och Jan Lindholm (mp) anför:

Vi anser att en skrivelse som har till uppgift att gå igenom statsbudgeten ur ett barnperspektiv inte bör vara en skrivelse om vad regeringen gör för barn och unga utan en konsekvensanalys av budgetens innehåll utifrån ett barnperspektiv. Vi anser därför att regeringen bör få i uppdrag att utforma en barnbilaga

till statsbudgeten som läggs tillsammans med budgetpropositionen och som innehåller en konsekvensanalys av statsbudgeten ur ett barnperspektiv.

Det anförda innebär att vi anser att finansutskottet bör tillstyrka motionerna Fi37 (v) och Fi39 (mp) .